

WOJCIECH KAJTOCH

EMOCJE I ZMYŚLY TEKSTOWYCH BOHATERÓW PRASY MŁODZIEŻOWEJ

Od kilku lat prowadzę badania oparte na założeniu, że ustalając i porównując ze sobą frekwencje wyrazów pospolitych, użytych w danym, dużym korpusie tekstów – można zarysować ogólne zarysy swobodnego dla tekstów tego korpusu obrazu rzeczywistości (pozbawionego nazw własnych, a tym samym geograficznych, historycznych, personalnych realiów). Dążę do odtworzenia i porównania z sobą pewnych, wpisanych w grupy tekstów wizji, mających charakter konwencjonalny i wyznaczanych przez wszystkie wyrazy pospolite, zwykle w danym języku obsługujące poszczególne aspekty tych wizji, a w interesujących grupach tekstów użyte więcej niż raz. Każda z tych wizji wynika zatem z ilości użytych danych leksemów, typowych kontekstów ich użycia, typowych znaczeń przez nie przybieranych.

Ponieważ człowiek jest jednym z głównych elementów rzeczywistości i to takim, przez pryzmat którego się ją całą postrzega, to owe wizje zawsze przynoszą jakąś informację o preferowanych (lub nie) w danej grupie tekstów cechach człowieka w ogóle, np. o jego ciele, myśleniu, emocjach i wartościach. Ponieważ korpusy tekstów zaczerpnąłem z określonych grup czasopism, tj. pism dla dziewcząt (np. *Bravo Girl*), pism dla nastoletnich fanów muzyki rozrywkowej (np. *Bravo*, *Popcorn*), fanzinów metalowych, to dla danej grupy ta obecna w odpowiednim korpusie wizja stanowi pewną paletę możliwości, wykorzystywanych przy konstruowaniu konkretnych bohaterów/bohaterów, obecnych na łamach.

Jak w poprzednich artykułach relacjonujących wspomniane badania¹, dla wygody opisu założę, że owe „palety możliwości”, tj. modele człowie-

¹ Były to następujące moje publikacje: Ciało medialne, *Zeszyty Prasoznawcze* 2004, nr 3-4, s. 59–86; Subkultura młodzieży w kontekście edukacji – przykład metalowców, [w:] M. Czermińska (red.): Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo – wiedza o języku – wiedza o kulturze – edukacja (tom 1 i tom 2), Kraków 2006, t. 1, s. 596–617; Fizjologia w tekstach prasy młodzieżowej (ciało medialne II), [w:] P. Nowak, R. Tokarski (red.): Kreowanie światów w języku mediów, Lublin 2007, s. 251–280; Edukacja w uścisku globalizacji (obraz szkoły w tekstach wielkonakładowych magazynów młodzieżowych), *Modelowe Nauczanie. Opolski Przegląd Edukacyjny. Kwartalnik Miejskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Opolu* 2007, nr 2 (16), s. 12–33 (patrz także przypis 11). Tam też podano tytuły i numery czasopism, z których zaczerpnięto materiał.

ka, rzeczywiście istnieją i nazwę je: Dziewczyzną, Fanem, Metalowcem². Ponieważ przedtem omawiałem już budowę i funkcjonowanie ciała medialnych bohaterów, preferowane przez nich sposoby myślenia, ich uczestnictwo w życiu społecznym, kulturalnym i szkolnym – obecnie zajmę się funkcjonowaniem ich zmysłów, sferami ich charakteru, emocji i woli.

1. Aparat poznawczy albo o zmysłach medialnych bohaterów

Ukazanie różnic między obrazem działania zmysłów Dziewczyny, Fana, Metalowca nie jest zadaniem skomplikowanym. Granice działania zmysłów wydają się jasno określone. Jedynym utrudnieniem jest fakt, że język ujmuje kwestię zmysłowego postrzegania dwojako: z punktu widzenia przedmiotu lub podmiotu.

Otóż pewne cechy (*czzerwony, głośny, słodki, widoczny*) postrzegane tylko zmysłowo przez obserwatora, albo zjawiska w ogóle nieistniejące w sensie obiektywnym (*czerven, słodycz*) – ukazane są w języku jako obiektywne istniejące; inne z kolei fenomeny, będące najwyżej zjawiskami – traktowane są w języku jak podmioty zdolne do aktywności (*widok ukazał się przed nami, huk się rozległ, światło błysnęło, coś śmierdzi*). Obok tego jednak akcentuje się aktywność rzeczywiście postrzegającego podmiotu (ja to widzę, słyszę, wacham).

Powyższe skomplikowanie ma – moim zdaniem – charakter formalny. Sygnał dotyczący koloru czy temperatury zawsze implikuje konieczność zaangażowania odpowiedniego zmysłu przez podmiot. Jeśli coś *błyszczycy*, to znaczy, że *dostrzegliśmy błysk*, jeśli coś *śmierdzi*, to znaczy, że *wywachaliśmy smród*. Tak czy owak odpowiedni zmysł został uruchomiony – nieintencjonalnie lub intencjonalnie – co swoją drogą zasługuje na uwagę, bo nie jest tym samym posiadanie rozwiniętych zmysłów i aktywne z nich korzystanie.

Tak samo się dzieje w wypadku wyrazów oznaczających brak bodźców: *cisza, ciemność* itd. Aby ten brak stwierdzić, także trzeba dany zmysł uruchomić, *wysłuchiwać się* czy *wpatrywać*.

Niestety, w naszych obserwacjach na temat intensywności wykorzystania danego zmysłu przez wpisanych w teksty danej próby bohaterów musi się pojawić pewien margines błędu, związany z utartą językową syneezją i w ogóle metaforą. Wszak można *poczuć zapach, gorąc* i *nienawiść* a *widzi się także problemy*. Analiza zawartości, jak wiadomo, bada informacje wyrażone wprost i słabo sobie radzi z kwestią metaforyzacji. Uważam

² A zatem w takiej konwencji opisu zamiast mówić np. o cechach postrzegania czasu charakterystycznych (ważnych, dominujących) w świetle frekwencji istotnych dla tego tematu słowoform – liczonej dla korpusu pism dla dziewcząt, pisze się, że w taki a nie inny sposób postrzega czas Dziewczyna. Zamiast pisać, że oto w korpusie fanzinów dla metalowców można zaobserwować takie a nie inne prawidłowości, dotyczące frekwencji somatyzmów, twierdzi się, że taką a nie inną ważność posiadają określone części ciała Metalowca. Ponieważ Dziewczyna, Fan, Metalowiec to nazwy konstrukcji teoretycznych, będą konsekwentnie pisane wielką literą, dla odróżnienia od wyrazów: *fan, dziewczyna, metalowiec*, oznaczających właściwe sobie desygnaty.

jednak, że nie stanowi to problemu, skoro badamy nie liczby bezwzględne, a proporcje³, a ponadto nie realne posługiwanie się zmysłami przedstawione w danych tekstach, lecz – jak wspomniałem – „paletę możliwości” czyli raczej językową wyobraźnię dotyczącą – w tym wypadku – zmysłów.

Tabela 1: Frekwencja określeń dotyczących 5 zmysłów w trzech korpusach (100 proc. = ilość słowoform wszystkich wyrazów występujących w danym korpusie przynajmniej trzykrotnie⁴)

Nazwa zmysłu lub postrzeganego zmysłowo zjawiska	Łączna ilość użyc i przykłady leksemów	Dziewczyna	Fan	Metalowiec
Światło	(215) {88} <70> – np. <i>blask, błysk, światło, lśnić</i> ⁵	(0,15%)	{0,07%}	<0,05%>
Brak światła	(97) {64} <162> – np. <i>cień, ciemność, mrok, matować</i>	(0,07%)	{0,05%}	<0,13%>
Kolor	(1116) {349} <206> – np. <i>beż, barwa, biel, błękit, brąz</i>	(0,81%)	{0,27%}	<0,17%>
Widok oraz widoczność	(522) {437} <323> – np. <i>tło, widok, wygląd, lustro</i>	(0,38%)	{0,35%}	<0,26%>
Widzenie, patrzenie, umożliwianie patrzenia	(954) {827} <696> – np. <i>wejrzenie, wzrok, oglądać</i>	(0,69%)	{0,66%}	<0,57%>
Zmysł wzroku łącznie	(2904) {1765} <1457>	(2,11%)	{1,41%}	<1,20%>
Dźwięki i ich cechy	(188) {358} <443> – np. <i>głośny, dźwięk, głos</i>	(0,13%)	{0,28%}	<0,36%>
Deficyt dźwięków	(23) {26} <33> – np. <i>cisza, cicho, cichy, wyciszyć</i>	(0,02%)	{0,02%}	<0,03%>

³ Można przyjąć założenie, że – mimo odmienności stylu – utartymi metaforami redakcje i autorzy posługują się ze zbliżoną częstotliwością. I wolno mieć nadzieję, że nie zostanie przekroczony margines błędu dopuszczalny przy wszystkich badaniach ilościowych.

⁴ Oczywiście nie brano pod uwagę przyimków i spójników. W obliczeniach, w wypadku korpusu pism dla dziewcząt uwzględniono 7674 wyrazy użyte 137281 razy (1 proc. = 1372,81 użyc/słowoform); z korpusu muzycznych pism młodzieżowych uwzględniono 6982 wyrazy użyte 124736 razy {1 proc. = 1247,36 użyc/słowoform}, z korpusu fanzinów dla metalowców uwzględniono 5965 wyrazów użytych 121114 razy <1 proc. = 1211,14 użyc/słowoform>. Wszystkie 3 korpusy liczyły po 250000 słowoform. Liczby odnoszące się do korpusów pism dla dziewcząt, pism dla fanów muzyki pop i fanzinów metalowych zapisuje w nawiasach: () {} <>. Materiał językowy podaję w całości w wypadku pierwszej rubryki. Potem podaję tylko przykłady, odsyłając czytelnika do obszernej publikacji, która ukaże się zapewne pod koniec 2008 roku w wydawnictwie Uniwersytetu Jagiellońskiego.

⁵ Oraz: *błysnąć, błyszczyć, jasny, jaśniutki, latarka, lśnienie, mienić się, nabłyszczać, naświetlać się, odbłaskowy, oświetlenie [stan rzeczy], oświetlić, połysk, połyskiwać, poświata, promienny, promień, reflektor, rozjaśniać, rozjaśnić, świeca, świecić, świeczka, świecznik, świetlisty, zabłysnąć*. Jak widać – i będzie tak dalej – wyrazy i wyrażenia przytoczone w tekście są zawsze nielicznymi reprezentantami rzeczywistości branej pod uwagę grupy. Ponieważ chodzi o uchwycenie intensywności przedstawiania w tekstach fenomenów będących trudno uchwytymi zjawiskami lub nawet pojęciami, wyrazy wzięte pod uwagę zaliczają się do określeń czynności, osób, rzeczy, pojęć, czynności i procesów realizujących się lub wyróżnianych ze względu na te zjawiska lub pojęcia (formalnie są rzeczownikami, przymiotnikami, przysłówkami, czasownikami – rzadziej modulantami, wykrzyknieniami, frazeologizmami itd.).

Tabela 1 cd.

Nazwa zmysłu lub postrzeganego zmysłowo zjawiska	Łączna ilość użyc i przykłady leksemów	Dziewczyna	Fan	Metalowiec
Odbieranie bodźców dźwiękowych	(142) {142} <270> – np. <i>sluchacz, usłyszeć, słuch</i>	(0,10%)	{0,11%}	<0,22%>
Zmysł słuchu łącznie	(353) {526} <746>	(0,25%)	{0,42%}	<0,61%>
Temperatura i jej wyczuwanie	(224) {59} <31> – np. <i>upał, ciepły, mróz, zimno, letni</i>	(0,17%)	{0,05%}	<0,03%>
Inny dotyk wyczuwany lub wyczuwający	(160) {13} <20> – np. <i>ostry, gładkość, szorstki, miękki</i>	(0,18%)	{0,03%}	<0,02%>
Zmysł dotyku łącznie	(481) {100} <69>	(0,35%)	{0,08%}	<0,05%>
Smak	(92) {50} <36> – np. <i>stony, pyszny, słodki, smakować</i>	(0,07%)	{0,04%}	<0,03%>
Zapach	(103) {27} <62> – np. <i>woń, smród, zapach, wąchać</i>	(0,07%)	{0,02%}	<0,05%>

Możliwości, stopień rozwinięcia poszczególnych zmysłów u Dziewczyny, Fana i Metalowca oraz intensywność korzystania z nich ilustruje tabela 1.

Należy podkreślić, że dane dotyczące zmysłu słuchu obejmują tylko wypadki jego standardowego używania, czyli te niezwiązane ze słuchaniem muzyki.

Tabela świadczy, że wszyscy nasi medialni bohaterowie są wrokokowcami. W największym stopniu – Dziewczyna, w najmniejszym – Metalowiec. W zasadzie jest półślepy, a na dodatek jego wzrok działa dość ideologicznie. Bardzo interesuje go brak światła: *ciemność, mrok* (a one mają walor symboliczny, kojarzą się ze złem⁶). Jego wzrok rejestruje – jak świadczy słownik – o wiele mniej kolorów niż wzrok Dziewczyny; najczęściej to, co jest *czarne*. Za to przoduje w rozwoju słuchu. Fan jest na drugim miejscu, a Dziewczyna rejestruje najmniej dźwięków.

Pozostałe zmysły są o wiele mniej rozwinięte. U Dziewczyny jednak zaznacza się też zmysł dotyku. Wyczuwa ona nie tylko temperaturę, ale i fakturę rzeczy dotykanej, zwłaszcza to, co jest w dotyku miłe, *gładkie i jedwabiste*. Jeśli o smak i zapach chodzi, można mówić nieomal o kalectwie czy niedorozwoju. Świat młodzieżowych pism komercyjnych praktycznie pozabawiony jest⁷ np. nieprzyjemnych zapachów; *śmierdzi czy zajeżdża* tylko w świecie Metalowca.

⁶ O ideologii tej subkultury pisałem niejednokrotnie. Patrz moje prace: *Młodzież edukuje się sama albo o antyestetyce muzyki w czasopiśmie subkultury „metalowców”*, [w:] W. S t r y k o w s k i (red.): *Media a edukacja*, Poznań 1997, s. 381–393; *Rola języka w kształtowaniu poczucia tożsamości subkultur młodzieżowych*, [w:] T. K o s t y r k o, T. Z g ó ł k a (red.): *Kultura wobec kręgów tożsamości*, Poznań 2000, s. 215–228; *Świat prasy alternatywnej w zwierciadle jej słownictwa*, Kraków 1999.

⁷ To znaczy, że określenia nieprzyjemnych zapachów nie wchodziły w skład dobrze utrwalonej konwen-

2. Ogólny obraz psychiki

Człowiek wedle wiedzy potocznej zmysły ma, ale się z nich nie składa. Składa się z ciała i psychiki, w tej drugiej zaś wyróżnić należy charakter (osobowość), rozum i wolę. To są części względnie stałe. Ponadto możemy mówić o osobowości w działaniu, wyrażającej się w uczynkach i zdolności odczuwania emocji. Człowiek więc może być np. cholerykiem (osobowość), głupawym (rozum), upartym (wola), niezgłą (uczynki), a przy tym bardzo kochliwym (wrażliwość emocjonalna). Może być też egoistycznym, flegmatycznym mędrcom o chwiejnym charakterze, zwykle jednak pracowitym i rozsądnym. Części składowe nie muszą do siebie logicznie pasować, gdyż tzw. „zdrowy rozsądek” bywa niespójny⁸.

Uchwycenie propagowanego czy też panującego w danej grupie czasopism modelu postępowania za pomocą naszej metody nie miałyby sensu, bo ludzkie postępowanie opisywane jest zbyt często leksemami o szerokim zakresie i ogólnikowej treści (typu *robić* lub *sprawa*), w zależności od kontekstu mogącymi oznaczać rzeczy najzupełniej różne, a ponadto należałoby uwzględnić chyba nieomal wszystkie czasowniki, znajdujące się w kontekstach mówiących o ludziach. W wypadku tak postawionego zadania o wiele lepsze rezultaty dałoby więc np. przeprowadzenie szeregu pośrednich charakterystyk bohaterów występujących w tekstach⁹.

Jest natomiast możliwy opis ilościowo dominującego w próbach słownictwa, które nazywa grupy wrażeń emocjonalnych (świadczących wszak o zakładanej w tekstach wrażliwości). Potoczna terminologia z dziedziny psychologii i wiedzy o intelekcie jest w polszczyźnie dobrze rozwinięta, a więc w korpusach licznie reprezentowana.

Możemy więc scharakteryzować psychikę Dziewczyny, Fana i Metalowca jako połączenie **emocji, charakteru, woli i myśli**, na wstępie wskazując na różnice w proporcjach między tymi elementami. Pozostając w kręgu trzech korpusów wyrazów występujących przynajmniej trzykrotnie, scharakteryzowanych w przypisie 4, możemy wskazać na proporcje między ilością użytych wyrazów obsługujących poszczególne zakresy życia psychicznego.

Otóż w przypadku wyrazów obsługujących sferę emocji (np. *bezbolesny, blogi, czuć się, doznać, emocja, frajda, głodny, humor, miłość, najprzyjemniejszy, namiętność, nastrój, odczuć, śmiech, płacz, przyjemność*) mamy do czynienia z (4594) {3353} <2243> użyciami stanowiącymi (3,34 proc.) {2,68 proc.} <1,85 proc. > wszystkich użytych wyrazów występujących przynajmniej trzykrotnie¹⁰; w wypadku wyrazów obsługujących sferę względnie

cji, wyznaczonej przez leksemy powtórzone przynajmniej trzykrotnie. Pojedyncze użycia określeń zapachów negatywnych mogą się przydarzyć.

⁸ Por. T. Hołó w k a: *Myślenie potoczne. Heterogeniczność zdrowego rozsądku*, Warszawa 1986.

⁹ Oznaczałoby to przeprowadzenie takiej analizy zawartości, gdzie jednostkami analizy byłoby bohaterowie, a sumowaniu podlegałoby wystąpienie w działaniu określonych cech charakteru. Taka analiza zawartości nie miałaby już cech analizy językowej.

¹⁰ A więc w wypadku pism dla dziewcząt (Dziewczyna) 100 proc. = 137281 użyć/słowoform; w wypadku korpusu muzycznych pism młodzieżowych {Fan} 100 proc. = 124736 użyć/słowoform; korpusu fanzinów dla metalowców <Metalowiec> 100 proc. = 121114 użyć/słowoform. Patrz przypis 4.

stałych lub niestałych cech osobowości i ich przejawiania się (np. *charakter, do cholery!, duch* [siły duchowe], *dumny, ego, groza, horror, kreatura, kreatywność, odpowiedzialność, odważyć się, optymistycznie, pozer, przebojowy, przedsiębiorczy, przyzwyczać się, psychol, romantyk, twardziel, zawieść się*) mamy do czynienia z (2809) {2179} <2415> użyciami stanowiącymi (2,04 proc.) {1,74 proc.} <1,99 proc. > wszystkich użyć wyrazów tu uwzględnianych. Sferę woli obsługuje (9204) {7463} <8188> użyć takich wyrazów, jak: *chcę, dobry, domagać się, groźba, muszę, obowiązek, pozwalać, uparty, wolność, za wszelką cenę, zgadzać się, zły* itd., stanowiących (6,70 proc.) {5,98 proc.} <6,76 proc. >, a sferę rozumu (tj. inteligencji, erudycji i wymowy), z reguły reprezentowaną przez użycia wyrazów typu: *głupiec, mówić, myśleć, prawda, sądzić, uczyć się, zakładać* itd. – (9508) {9159} <11207> użyć stanowiących (6,92 proc.) {7,34 proc.} <9,25 proc. >.

W sumie zatem proporcje między sferami emocji, charakteru, woli oraz myśli, mierzone ilością użyć wyrazów do tych sfer się odnoszących, u Dziewczyny wynoszą jak (3,34 proc.) do (2,04 proc.) do (6,70 proc.) do (6,92 proc.), u Fana – jak {2,68 proc.} do {1,74 proc.} do {5,98 proc.} do {7,34 proc.}, u Metalowca – jak <1,85 proc. > do <1,99 proc. > do <6,76 proc. > do <9,25 proc. >.

Gigantem rozumu¹¹ zdaje się być tylko Metalowiec. Wszystkie „tekstowe osobowości” składają się głównie z woli i emocji. Rzuca się w oczy słaba intensywność przywoływania ich cech charakteru, co oznacza, że redakcje – zwłaszcza pism komercyjnych – nie pragną budować na swoich łamach jakichś przemyślanych wzorców osobowościowych, wychowywać (rozum jest uniwersalny, może go jedynie być więcej lub mniej; przejawy woli i emocji zależą od okoliczności; tylko charakter jest u człowieka bardziej stabilny i można go kształtować).

Natomiast jeśli by uwzględnić proporcje emocji, charakteru, woli i myśli u każdego z bohaterów z osobna, w przypadku Dziewczyny byłyby jak 18 proc. do 11 proc. do 35 proc. do 36 proc. jej duchowego wnętrza, w przypadku Fana jak 15 proc. do 10 proc. do 34 proc. do 41 proc., a Metalowca – jak 9 proc. do 10 proc. do 34 proc. do 47 proc.¹² Dziewczyna jest więc najbardziej rozemocjonowana a najgłupsza, Metalowiec zimny i w miarę inteligentny, charaktery cała trójka ma podobnie słabe, a wolę – rozdętą.

¹¹ Problemy związane ze słownictwem obsługującym sferę rozumu omówiłem w artykule: Słownictwo a analiza zawartości prasy, [w:] J. F r a s (red.): Studia nad mediami i komunikowaniem masowym. Prawo – język – tekst, Toruń 2007, s. 104–119.

¹² W tym wypadku 100 proc. to suma frekwencji słownictwa dotyczącego emocji, charakteru, woli i myśli = (26115) lub {22154} lub <24053> użyć.

3. O emocjach i charakterach

Słownictwo dotyczące emocji dzielię na 4 podgrupy:

1) Podgrupę ogólnych określeń sfery emocjonalnej, która w próbie z korpusu prasy dla dziewcząt angażuje (19 proc.) użyć leksemów obsługujących sferę emocji¹³ (dla prasy fanowskiej – {16 proc.}, metalowej – <14 proc. >), takich leksemów, jak np.: *czuć, doznanie, emocjonalny, nastawienie* [psychiczne], *odczucie, ogarnąć* [psychicznie], *poczucie, poczuć się, ruszać* [ekscytować, interesować], *uczucie, wrażenie, wrażliwy*;

2) Podgrupę określeń fizycznego wyrazu uczuć (np. *mimika, mina* [wyraz twarzy], *plakać, rozrzewnienie, szlochać, śmiać się, śmieszyć, śmiesznie, uśmiech, uśmieшек, uśmiechnąć się, wypłakać się*) odpowiednio angażującą (6 proc.), {5 proc.}, <4 proc. > użyć;

3) Podgrupę wyrazów (np. *apetyt, bolesność, dokuczać* [wywoływać przykrość], *drażnić, doskwierać, głód, koić, łakomczuch, podrażnienie, pieczenie* [odczucie], *swędzenie, ukojenie*) oznaczających wrażenia bardziej cielesne – angażującą (2 proc.), {1 proc.} i – w korpusie metalowców mniej niż jeden procent;

4) Bogatą podgrupę wyrazów i wyrażeń obsługujących sferę wrażeń psychofizycznych (*delektować się, denerwować się, fascynować, frustracja, humory, irytować, kochanek, melancholia, oburzyć, przykry, rozkoszować się, rozpacz, stresować, szlag trafia, uciążliwy, upodobać sobie, uwielbiać, uwodziciel, zachwycać się* itd.) – angażującą (73 proc.), {78 proc.}, <82 proc. >.

Podgrupa pierwsza gromadzi terminologię (np. *emocja, nastrój, poczuć*), bez której omawianie sfery emocjonalnej w ogóle nie byłoby możliwe, druga informuje głównie o tym, czy bohaterowie częściej się śmieją czy płaczą. (Dziewczyną np. za pomocą leksemów należących do tej podkategorii sygnalizowała dobry humor czterokrotnie częściej niż zły i trzykrotnie częściej niż Metalowiec). Trzecia podgrupa traktuje o dyskomfortach w rodzaju *głodu* czy *swędzenia* i ma minimalne znaczenie. Czwarta okazała się najciekawsza, traktując o szerokim spektrum emocji – od *rozkoszy* i *bólu* przez *miłość* i *nienawiść*, aż po *radość* i *smutek*. Dla każdej z prób można więc sporządzić ranking wskazujący na ważność owych emocji, z rozbićciem na ich pozytywne i negatywne odmiany.

Ranking taki przedstawia tabela 2, wskazująca frekwencję 6 zbiorów leksemów będących nazwami emocji, ich nosicieli i stanów ulegania emocjom (podgrupa 4). Zbiory owe rozbito dodatkowo na te traktujące o emocjonalności pozytywnej i te – o negatywnej (co zaznaczono znakami „+” i „-”).

¹³ Ponieważ wciąż mamy do czynienia z próbami niejednakowymi ilościowo (ilości użyć leksemów obsługujących sferę emocji z natury rzeczy muszą być w korpusach różne), wszelkie informacje o frekwencji leksemów podawane są w procentach próby. W tym wypadku 100 proc. stanowią użycia wszystkich wyrazów powtarzających się przynajmniej trzykrotnie i obsługujących sferę emocji – w sumie (4594) {3353} <2243> słowoform.

Zeszyt
PRASOZNAWCZE

Tabela 2. Frekwencja wskazań na wrażenia psychofizyczne¹⁴

P.	Dziewczyna 100% próby = 137281 użyć	% całej próby leksemów użytych przynajmniej trzy razy		Fan 100% próby = 124736 użyć	% całej próby leksemów użytych przynajmniej trzy razy		Metalowiec 100% próby = 121114 użyć	% całej próby leksemów użytych przynajmniej trzy razy	
I	Odczuwanie miłości lub jej przeciwień- stwa	0,65%	+ 0,64%	Sympatia lub antypatia	0,64%	+ 0,63%	Sympatia lub antypatia	0,62%	+ 0,61%
		a w tym ⇔	- 0,01%		a w tym ⇔	- 0,01%		a w tym ⇔	- 0,01%
II	Sympatia lub antypatia	0,64%	+ 0,61%	Odczuwanie miłości lub jej przeciwień- stwa	0,50%	+ 0,48%	Przyjemność i rozkosz, dyskomfort i ból (fizycz- ne)	0,22%	+ 0,14%
		a w tym ⇔	- 0,03%		a w tym ⇔	- 0,02%		a w tym ⇔	- 0,08%
III	Radości i smutki	0,35%	+ 0,16%	Radości i smutki	0,31%	+ 0,14%	Odczuwanie miłości lub jej przeciwień- stwa	0,18%	+ 0,10%
		a w tym ⇔	- 0,19%		a w tym ⇔	- 0,17%		a w tym ⇔	- 0,08%
IV	Przyjemność i rozkosz, dyskomfort i ból (fizycz- ne)	0,35%	+ 0,18%	Przyjemność i rozkosz, dyskomfort i ból (fizycz- ne)	0,23%	+ 0,13%	Radości i smutki	0,18%	+ 0,09%
		a w tym ⇔	- 0,17%		a w tym ⇔	- 0,10%		a w tym ⇔	- 0,09%
V	Zdenerwowa- nie i uspokoi- jenie	0,29%	+ 0,14%	Ekscytacja lub nuda	0,20%	+ 0,17%	Ekscytacja lub nuda	0,16%	+ 0,10%
		a w tym ⇔	- 0,15%		a w tym ⇔	- 0,03%		a w tym ⇔	- 0,06%
VI	Ekscytacja lub nuda	0,12%	+ 0,07%	Zdenerwowa- nie i uspokoi- jenie	0,18%	+ 0,09%	Zdenerwowa- nie i uspokoi- jenie	0,12%	+ 0,04%
		a w tym ⇔	- 0,05%		a w tym ⇔	- 0,09%		a w tym ⇔	- 0,09%
	Razem emocji	2,44%	+ 1,84%	Razem emocji	2,11%	+ 1,69%	Razem emocji	1,50%	+ 1,09%
		a w tym ⇔	- 0,60%		a w tym ⇔	- 0,42%		a w tym ⇔	- 0,41%

Tabela wskazuje na parę prawidłowości. Dziewczyna najczęściej [P.I] ulega emocjom i namiętnościom miłosnym. Fan i Metalowiec mają po prostu swoje sympatie i antypatie. Przy tym Metalowiec generalnie jest najmniej rozemocjonowany i miłości nie ceni. Relatywnie najbardziej jest on zdolny do przeżywania uczuć negatywnych, a Dziewczyna – najmniej [„Razem emocji”]. Wszyscy bohaterowie dość często się smucą [„Radości i smutki”]. Nienawiść i złość docenia tylko Metalowiec. Częściej od niego złości się co prawda Dziewczyna, ale ona często się też uspokaja, a on – nie [„Zdenerwowanie i uspokojenie”].

Po drugie, w światach Dziewczyny, Fana i Metalowca emocje najbardziej cenione (czyli – wedle założeń tego artykułu – najczęściej przywoływane) rzadko znajdują swoje przeciwieństwo. Jednak w przypadku dalszych miejsc w rankingu zainteresowania – pojawiają się różnice mię-

¹⁴ „P.” oznacza pozycję w rankingu, znaki „+” i „-” wskazują, że chodzi o frekwencję słów oznaczających wartości lub antywartości.

dzy korpusami. Fan i Dziewczyna dalej trzymają się obyczaju utrzymywania znacznej przewagi emocji pozytywnych nad negatywnymi, a Metalowiec już nie przestrzega tej zasady.

Trzecia prawidłowość pokazuje, że w wypadku Metalowca istnieje znaczny dystans między emocją najbardziej przez niego cenioną, a pozostałymi. Często po prostu daje on wyraz swoim sympatiom, a potem długo, długo nic...; natomiast Fan i Dziewczyna paru grupom emocji ulegają ze zbliżoną częstotliwością.

*

W przeciwieństwie do chwilowych emocji, cechy osobowości mają charakter bardziej lub mniej stały. Słownictwo obsługujące tę tematykę postanowiłem podzielić na 8 grup.

Pierwsze trzy zgromadziły leksemy o treści związanej z cnotami społecznymi (zwłaszcza polegającymi na przestrzeganiu zasad obowiązujących w grupie) lub z przejawianiem braku tychże cnót. I tak:

Grupa 1. zawiera [A] leksemy wskazujące na zdolność do nawiązania przyjaźni (np.: *przyjaciel, przyjacielski, przyjaźnić się, przyjaźń, trzymać się razem, zaufanie, życzliwie, życzliwość*) lub [B] brak tejże zdolności (np. *zazdrość, zazdrościć, złośliwy*).

Grupa 2. gromadzi leksemy wskazujące [A] na zdolność do empatii, czyli umiejętność wczuwania się w przeżycia innego człowieka (np.: *czułość, czuły, delikatnie, dobroć, litość, serdeczność, troska, współczucie, wyzucie, wyrozumiałość, wzruszenie, żal*) lub [B] brak tejże (*egoista, bezlitośnie, bezpardonowy, bezwzględny, brutalnie, niemiłosiernie, okrutny, politowanie*).

Grupa 3. – to leksemy obsługujące sferę moralności [A] (np.: *bezzinteresowny, charytatywny, cnota, dobro, dobrodziejstwo, dyskrecja, honor, lojalność, łaska, moralność, skromność, szczerłość, uczciwość, wdzięczność, wierność*) lub jej braku [B] (np.: *drań, dupek, intryga, kreatura, krzywda, nielojalność, pozer, skurwiel, szelma, wina*).

Kolejnych pięć zawierało słownictwo dotyczące psychicznych zjawisk i cech indywidualnych, zaś w tym:

Grupa 4. obsługiwała sferę odwagi [A] (np.: *bohaterka, odwaga, dzielny, odważyć się, ośmielić się, śmiały*) lub jej braku [B] (np.: *bać się, koszmar, lęk, niespokojny, obawiać się, odstraszać, przerażenie, strach, trema, straszny, traumatyczny, zgroza*).

Grupa 5. gromadziła leksemy, których używanie pozwala opisać lub świadczy o pozytywnym [A] (np.: *chwalić się, duma, nadzieja, optymizm, pewność siebie, pogodny, wesoło*) lub negatywnym [B] (np.: *beznadzieja, dekadentki, narzekać, niezadowolony, nostalgiczny, pesymizm, rozczarowanie, zawieść się, zniechęcenie, zwątpienie*) nastawieniu do życia.

Grupę 6. stanowiło [A] słownictwo świadczące o możliwości zachowań spontanicznych (w tej funkcji wystąpiła leksyka na ogół określająca choroby psychiczne – np.: *jebnięty, obłąd, obsesja, opętany, pierdolec, psychol,*

szalony, świr, wariat, zwariowany). Włączyłem do niej także podgrupę leksemów umożliwiających bezpośrednie zaprezentowanie uczuć [B], która gromadziła gesty słowne typu: *ach!, do cholery!, ej!, fuj!, oj!, o rany!*¹⁵.

Do grupy 7 zaliczyłem słowa określające to, co w psychice ma charakter raczej indywidualny, więc określenia rozmaitych komponentów osobowości (np. *instynkt, gust, nawyk, świadomość*), jak również słowa denotujące pojęcia odnoszone do zjawisk konstytuujących stały styl zachowania i myślenia (charakter w sensie węższym) – styl [A] bardziej ceniony (np. *ambicja, aspiracje, bezkompromisowy, cierpliwy, czujny, fantazja, inwencja, konsekwencja, kreatywność, ostrożność, romantyzm [uczuciowy], stanowczość, spontaniczność, umiar, wyobraźnia, wytrwałość*) lub mniej [B] (np. *beztroski, dawać dupy, drętwy, kapryśny, lekkomyślny, naiwność, nieodpowiedzialny, nieśmiałość, pochopny, wybredny, wychylać się [zachowaniem]*).

Na grupę 8. złożyły się leksemy tworzące system potocznej terminologii psychologicznej określającej [A] zjawiska psychiki stałe lub mniej ulotne niż wrażenia i emocje (np. *motywacja, osobowość, podświadomość, postawa, psychika*) lub też [B] niekonieczne komponenty osobowości (np. *obiecujący, przywiązać się, przyzwyczać się, sentyment, talent, uzdolniony*).

Tabela 3. Frekwencja określeń tworzących grupy wskazań na 8 składowych charakteru¹⁶

Grupa	Kategoria i podkategorie	Dziewieczyna		Fan		Metalowiec	
		% kp 100% = (137281)	% ch.D 100% = (2809)	% kp 100% = {124736}	%ch.F 100% = {2179}	% kp 100% = <121114 >	%chM 100% = <2415>
1.	Zdolność do nawiązania przyjaźni	(0,41%)	21%	{0,25%}	15%	<0,06%>	3%
A	To, co związane z przyjaźnią	(0,35%)	–	{0,22%}	–	<0,04%>	–
B	To, co dowodzi nieprzyjaźni	(0,06%)	–	{0,03%}	–	<0,02%>	–
2.	Empatia	(0,21%)	10%	{0,18%}	10%	<0,19%>	10%
A	Wysoka empatia	(0,20%)	–	{0,15%}	–	<0,08%>	–

¹⁵ Nie widziałem możliwości włączenia tej grupy do określeń emocji, bo przecież te słowa czy wyrażenia nic nie nazywają. Są tak bardzo konwencjonalne, że nie byłoby wiadomo, jaki typ emocji miałyby określać. Używanie ich jednak należy – jak sądzę – potraktować jako konwencjonalne sugerowanie spontaniczności wypowiadającego się, sygnał z jego strony, że zwykł dowodzić czynem własnej spontaniczności. Frekwencję tego typu jednostek leksykalnych zdecydowałem zatem wliczać do frekwencji dotyczącej zagadnień osobowości.

¹⁶ Liczby oznaczone proc. kp (tzn. procent korpusu) wskazują na procentową frekwencję użyć leksemów zaliczonych do danej grupy/podgrupy, mierzoną w stosunku do ilości wszystkich, powtarzających się przynajmniej trzykrotnie słowoform danego korpusu (tj. prasy dziewczęcej, prasy dla fanów muzyki pop itd.), a więc 100 proc. = (137281) lub {124736} lub <121114 > użyć/słowoform [patrz przypis 10]. Natomiast proc. ch.D, proc. ch.F, proc. ch.M (tj. procent charakteru Dziewieczyny, procent charakteru Fana, procent charakteru Metalowca) mają charakter względny. To procenty z sumy użyć wyrazów zaliczonych do 8 grup. Tak więc w tym wypadku 100 proc. chD = (2,04 proc. kp) = (2809 użyć); 100 proc. chF = {1,74 proc. kp} = {2179 użyć}; 100 proc. chM = <1,99 proc. kp> = <2415 użyć>.

Grupa	Kategoria i podkategorie	Dziewczyna		Fan		Metalowiec	
		% kp 100% = (137281)	% ch.D 100% = (2809)	% kp 100% = {124736}	%ch.F 100% = {2179}	% kp 100% = <121114 >	%chM 100% = <2415>
B	Brak empatii	(0,01%)	–	{0,03%}	–	<0,11%>	–
3.	Stan moralności	(0,26%)	13%	{0,23%}	13%	<0,35%>	18%
A	Wysoka moralność i jej praktykowanie	(0,16%)	–	{0,15%}	–	<0,17%>	–
B	Niska moralność i jej praktykowanie	(0,10%)	–	{0,08%}	–	<0,18%>	–
4.	Odwaga lub jej brak	(0,29%)	14%	{0,28%}	17%	<0,18%>	9%
A	Odwaga	(0,05%)	–	{0,06%}	–	<0,05%>	–
B	Strach i tchórzostwo	(0,24%)	–	{0,22%}	–	<0,13%>	–
5.	Pozytywne lub negatywne nastawienie do życia	(0,17%)	8%	{0,17%}	10%	<0,18%>	9%
A	Pozytywne sposoby myślenia związane z nastawieniem do życia i siebie samego	(0,12%)	–	{0,13%}	–	<0,13%>	–
B	Negatywne sposoby myślenia związane z nastawieniem do życia i siebie samego	(0,05%)	–	{0,04%}	–	<0,05%>	–
6.	Zdolność do spontaniczności	(0,13%)	6%	{0,21%}	12%	<0,66%>	32%
A	Choroby umysłowe ¹⁷	(0,10%)	–	{0,16%}	–	<0,10%>	–
B	Bezpośrednie zaprezentowanie uczuć	(0,03%)	–	{0,05%}	–	<0,56%>	–
7.	Stały styl zachowania i myślenia (charakter w sensie węższym)	(0,34%)	18%	{0,24%}	14%	<0,20%>	10%
A	Dobrze oceniany styl myślenia i działania (charakter w sensie węższym)	(0,27%)	–	{0,20%}	–	<0,17%>	–
B	Źle oceniany styl myślenia i działania (charakter w sensie węższym)	(0,07%)	–	{0,04%}	–	<0,03%>	–
8.	Terminologia – określenia zjawisk psychiki stałych lub mniej ulotnych niż wrażenia i emocje	(0,21%)	10%	{0,16%}	9%	<0,17%>	9%
A	Części składowe osobowości i cechy z nimi związane	(0,13%)	–	{0,09%}	–	<0,10%>	–
B	Niekonieczne komponenty osobowości	(0,08%)	–	{0,07%}	–	<0,07%>	–

¹⁷ Tu zwykle oznaczają nadmierną, stosunkowo stałą intensywność przeżyć psychicznych lub skłonność do niej.

Zeszyty
PRASOZNAWCZE

Ilościowe proporcje między powyższymi grupami wyrazów, wyznaczające pewien obraz procesów psychicznych, przedstawia tabela 3. Dzięki podwójnemu sposobowi ilościowego zestawiania można dość precyzyjnie porównać zarówno ważność owych kategorii w ramach charakteru Dziewczyny, Fana, Metalowca (proc. ch., tj. proc. charakteru), jak i porównywać je wzajemnie – tj. ustalać ilościowe różnice pomiędzy ważnością tychże kategorii w swoich korpusach (proc. kp., czyli proc. korpusu).

A więc dla Dziewczyny jest najważniejsze, jaką jest przyjaciółką [grupa 1 tabeli 3], jaki jest styl jej codziennych zachowań [grupa 7 tabeli 3], na ile jest odważna [grupa 4...] i moralna [grupa 3...], a najmniej się liczy jej spontaniczność [grupa 6]. Dziewczyna wydaje się być dość „szywna”. Prawie dwa razy bardziej od Fana, pięć razy bardziej – od Metalowca (jak 0,13 do 0,21 do 0,66). Dla Fana najbardziej liczy się odwaga lub jej brak, dopiero potem – jakim jest kumplem, a następnie charakter, moralność, spontaniczność.

Najmniej zależy mu na empatii (tj. umiejętności wczuwania się w cudze położenie, liczenia się z przeżyciami innych ludzi) lub jej braku; nie jest też wprawnym psychologiem, jest gorszy nawet od Metalowca [grupa 8...]. A Metalowcowi zależy w zasadzie tylko na tym, aby być spontanicznym, poważnie się liczą dla niego także problemy moralności. Natomiast – i o dziwo – zdolność do przejmowania się kwestiami przyjaźni Metalowiec ma minimalną, jak przystało albo na indywidualistę, albo na człowieka pod tym względem zaspokojonego.

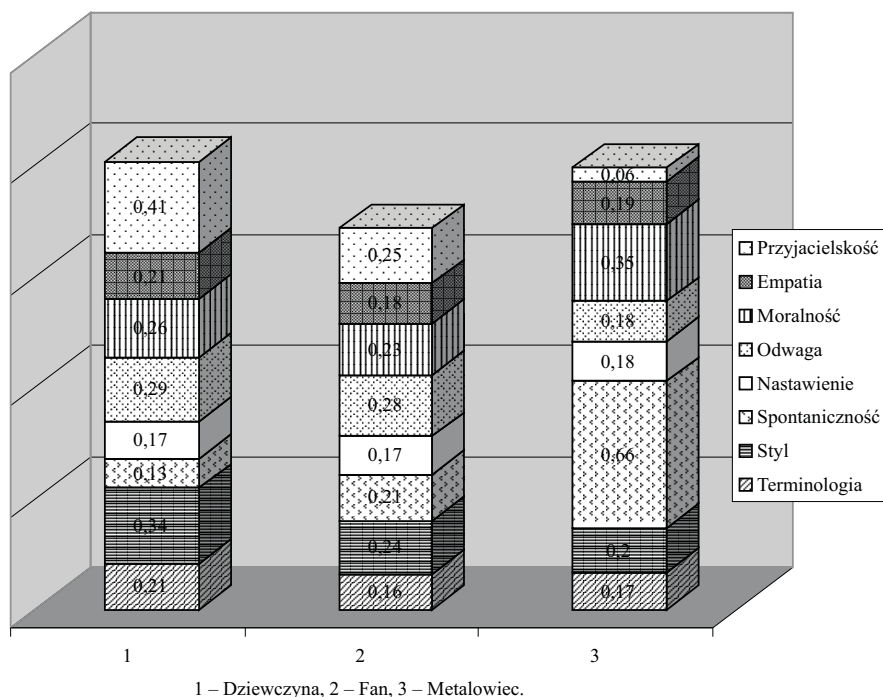
Można także wskazać na te elementy charakteru, intensywność rozwoju których jest u naszych bohaterów podobna. Należy do nich grupa 5., co oznacza, że Dziewczyna, Metalowiec, Fan z mniej więcej podobną intensywnością myślą o swoim życiu w wymiarze optymizmu lub pesymizmu. Podobną ważność ma także empatia [grupa 2] – to znaczy, że nie jest zbyt ważna dla wszystkich trzech „tekstowych bohaterów”. Obrazowe porównanie bezwzględnych podobieństw i różnic w rozwoju 8 wyróżnionych dziedzin charakteru przynosi wykres 1¹⁸.

Informacja o ważności danej dziedziny w ramach obrazu charakteru niewiele jednak mówi o tym, jak się tę dziedzinę rozumie. Możemy coś o tym jednak powiedzieć, wróciwszy do tabeli 3. W kategoriach 1–5 i 7 wyróżniono podkategorie, wskazujące na możliwość przeciwstawnych ocen lub diametralnie różnych rozumień danych kategorii: zdolność do nawiązywania przyjaźni czy moralność może być wysoka lub niska, nastawienie – pesymistyczne lub optymistyczne, styl zachowań – z reguły akceptowany lub nieakceptowany.

Fan i Dziewczyna, myśląc o przyjaźni i empatii, nieomal nie dopuszczają do świadomości możliwości ich niedostatku (1A, 2A zdecydowanie większe od 1B, 2B). Ostrożniej patrzą na kwestię moralności [3], ta wysoka góruje, ale mniej zdecydowanie, w ich światach więc przeważają: *cnota, dobro, skromność, szczerłość, uczciwość* itd., ale wiedzą też, że istnieją in-

¹⁸ Na tym wykresie liczby bezwzględne oznaczają proc. kp.

Wykres 1. Cechy charakterologiczne Dziewczyny, Fana, Metalowca

tryga, krzywda, nielojalność, zemsta, zło. Kiedy myślą o odwadze, zdecydowanie liczą się z: grozą, obawą, paniką, przerażeniem, strachem. Są więc o wiele bardziej lękliwi niż odważni [4A<4B]. Ponadto są zadeklarowanymi optymistami [5A>5B], osobami jednak dość spontanicznymi [6A>6B] i wierzą, że ludzkie zachowania zdecydowanie częściej zasługują na pochwałę niż na naganę [7A>7B].

Metalowiec (wciąż pamiętajmy, że – jak Dziewczyna i Fan – wyznaczony przez frekwencję słownictwa, bo rzeczywistymi ludźmi się tu nie zajmujemy) to typ zupełnie inny. W przyjaźń co prawda wierzy, ale bardzo słabo. Całkowicie nie wierzy w ludzkie współczucie [2A<2B]. Dla niego człowiek (więc i on sam) o wiele częściej jest bezlitosny, bezpardonowy, bezwzględny, brutalny, okrutny niż czuły, delikatny, łagodny, serdeczny, troskliwy, wyrozumiały. Źle więc myśli o ludzkiej moralności [3A<3B], tak jego zdaniem ważnej. W tej sytuacji jest jednak – jak inni medialni bohaterowie – optymistą [5A>5B] i to zasadniczo w stopniu takim samym, jak oni. Ma też podobny jak inni pogląd na kwestie odwagi [4A<4B] i oceny stylu ludzkiego myślenia i postępowania [7A>7B].

4. Wola

Jak pamiętamy, wola jest drugą pod względem ważności siłą duchową Dziewczyny, Fana i Metalowca, w duszy każdego z nich rozwiniętą w sposób relatywnie zbliżony [(35 proc.), {34 proc.}, <34 proc. >]¹⁹ całości sił duchowych]. Mówiąc obrazowo – jeśli cokolwiek myślą lub wewnętrznie czują, to w 1/3 wypadków sprowadza się to do słów *chcę* lub *nie chcę*. Na tym jednak analiza sfery woli kończyć się nie może, gdyż *chcieć* lub *nie chcieć* można z różnych powodów (*chcę, bo jestem zobowiązany; chcę, bo ktoś mnie prosi...* itd., a z drugiej strony: *nie chcę, bo nie mogę; nie chcę, bo mam zakaz* itp.).

Rozpatrzywszy sytuację, uznałem, że wszelkie językowe manifestacje woli [oznaczone jako X] można z grubsza podzielić na: (1.) sytuacje i akty wolicjonarne [X.A], których jest 14 rodzajów, (2.) akty wartościowania ogólnego [X.B], pozytywnego [X.B.a – np. *ideał, fajny, poprawić*] lub negatywnego [X.B.b – np. *do bani, pogarszać, żenujący*] oraz (3.) bezpośrednie gesty wolicjonarne [X.C], polegające bądź na ujawnieniu swego stanowiska [X.C.a (np. *brawo!, nie ma mowy*)], bądź na perswazyjnym nacisku [X.C.b (np. *jak wiadomo, należy, z pewnością*)].

Jeśli chodzi o podkategorię X.C, to wyniki wyliczeń wskazują, że jeśli już Dziewczyna decyduje się bezpośrednio zaznaczyć, co sądzi [X.C.a], to czyni to sześciokrotnie rzadziej, niż sugeruje (lub sugestii słucha), że oto coś należy, a czegoś nie należy robić (jak 0,18 do 1,24). Wygląda więc Dziewczyna na osobę relatywnie dość skrytą i nawykłą do posłuchu. W wypadku Fana nieskrępowana ekspresja woli ma się do perswadowania jak 0,21 do 0,97, czyli mniej więcej jak 1/4 do 1, więc jest stosunkowo częstsza. Metalowiec jest najbardziej rozbuchany (proporcja jak 0,53 do 1,38, czyli prawie jak 1/3 do 1).

Jeśli chodzi o stopień wybredności (stosunek ocen negatywnych do pozytywnych, X.B.c do X.B.b), to w wypadku Dziewczyny wynosi jak 0,20 do 1,18; w wypadku Fana – jak 0,16 do 1,06; w wypadku Metalowca – jak 0,36 do 1,58.

Dziewczynnie nie podoba się więc prawie 1/7 tego, co w sposób zdecydowany, ogólnie ocenia, Fanowi – prawie 1/8, Metalowcowi – 1/5. Jest więc on najbardziej wybredny, najmniej zaś kręci nosem Fan.

Biorąc jednak pod uwagę, że Dziewczyna, Fan i Metalowiec to reprezentanci młodzieży, grupy, jak głosi powszechne mniemanie, dążącej do samodzielności i buntowniczej – warto przede wszystkim rozpatrzeć frekwencję wyrażen nazywających różne sytuacje i akty wolicjonarne [X.A]. Rzuca ona światło na problem obecności w światach tekstów badanych pism problemów reglamentacji lub braku reglamentacji wolności.

¹⁹ 100 proc. to frekwencja leksemów obsługujących sfery emocji, charakteru, woli oraz myśli i mowy, a powtarzających się w interesujących mnie 3 korpusach prasy młodzieżowej przynajmniej trzykrotnie. W liczbach bezwzględnych mierząc – chodzi o {26115} lub {22154} lub <24053> użyć leksemów.

Podkategorie kategorii X.A skupiają się wokół czterech kwestii: 1) intencji, 2) postawy w sytuacji konfliktowej, 3) posiadania lub nieposiadania swobody decyzji (wolności postępowania), 4) istnienia pewnych zakusów na wolność, intencji jej niejawnego ograniczania. Omówię te kwestie kolejno.

1) Intencja – wokół niej grupują się następujące podkategorie:

X.A.a. Obecność jasnej intencji pozytywnej [np. *chętny, ochoczo, pragnienie*] – (1,39 proc.)²⁰ {1,38 proc.} <1,11 proc. >;

X.A.b. Brak jasnej intencji pozytywnej, czyli wahanie się [np. *niechcący, niepewność, wahać się*] – (0,40 proc.) {0,03 proc.} <0 proc. >;

X.A.c. Rezygnacja [np. *ustępować, wyrzeczenie, zaniechać*] – (0,09 proc.) {0,07 proc.} <0,05 proc. >.

Porównując nasycenie tekstów odpowiednim słownictwem, można się zorientować, czy Dziewczyna, Fan, Metalowiec dużo chcą, raczej się wahają, czy może bywają skłonni do rezygnacji. Z powyższych liczb wynika, że jeśli Dziewczyna już będzie wskazywać na swoje intencje, to jasno wskaże, że chce, w 74 proc.²¹ wypadków, zawaha się w 21 proc., a zrezygnuje w 5 proc.. W przypadku Fana te możliwości wynoszą 93 proc. – 2 proc. – 5 proc., więc wahań zasadniczo on nie zna, a do rezygnacji skłonny jest w równie jak Dziewczyna niewielkim stopniu. Największym stopniem zdecydowania odznacza się Metalowiec. On nigdy się nie waha. Albo nie chce, albo – i najczęściej (96 proc.) – chce.

2) Postawa w sytuacji konfliktowej – w jej określaniu uczestniczą:

X.A.d. Zgoda na coś [np. *tolerować, zaakceptować, zgoda*] – (0,20 proc.) {0,15 proc.} <0,11 proc. >;

X.A.e. Poddanie i podporządkowanie się [np. *cierpieć [coś], poddawać się*] – (0,09 proc.) {0,08 proc.} <0,08 proc. >;

X.A.f. Sprzeciwianie się [np. *buntownik, być przeciw, protest*] – (0,07 proc.) {0,07 proc.} <0,05 proc. >;

X.A.g. Lekceważenie [np. *ignorować, mieć gdzieś*] – (0,01 proc.) {0,02 proc.} <0,09 proc. >.

Można zauważyć, czy nasi bohaterowie, natrafiwszy na kłopoty, raczej pogodzą się z nimi dobrowolnie lub pod przymusem, czy też częściej będą protestować, aktywnie lub biernie. Jeśli Dziewczyna spotka się z żądaniem czy przeszkodą, to w 54 proc. przypadków²² da się przekonać (tj. zgodzi się na coś lub pogodzi z czymś), w 24 proc. przypadków – podporządkuje się, w 19 proc. – się zbuntuje, a w 3 proc. – rzecz zlekceważy. Dla Fana te wartości będą wynosić: 47 proc. – 25 proc. – 22 proc. – 6 proc., dla Metalowca: 34 proc. – 24 proc. – 15 proc. – 27 proc. Wniosek stąd paradoksalny, że ra-

²⁰ 100 proc. = (137281) lub {124736} lub <121114> użyć/słowoforn, czyli stanowią je wszystkie użycia wyrazów powtarzających się w korpusach prasy dla dziewcząt, prasy dla fanów pop i fanzinów metalowych – przynajmniej trzykrotnie. Podobnie będzie w kolejnych, rozpatrywanych niżej punktach 2), 3), 4), analogicznych do tego.

²¹ 100 proc. stanowi frekwencja słowoforn wyliczona razem dla podkategorii X.A.a, X.A.b, X.A.c, w ramach odpowiedniego korpusu. Analogicznie będę w tym rozdziale postępował dalej, przy analogicznych zadaniach.

²² 100 proc. = suma użyć X.A.d + X.A.e + X.A.f + X.A.g. w ramach danego korpusu.

dykalna kontestacja (wszak metalowcy są subkulturą) nie polega na bezpośrednim sprzeciwie, ale przede wszystkim na lekceważeniu.

3) Okoliczność posiadania lub nieposiadania swobody decyzji (wolności postępowania); określają ją podkategorie:

X.A.h. Podejmowanie decyzji, posiadanie wolności decyzji [np. *samodzielnie, skusić się, upatrzeć, wybór*] – (0,48 proc.) {0,43 proc.} <0,31 proc. >;

X.A.i. Dobrowolna rezygnacja z wolności (zobowiązanie się) [np. *podjąć się, przyrzeczenie, umowa*] – (0,10 proc.) {0,10 proc.} <0,04 proc. >;

X.A.j. Brak pełnej wolności decyzji [np. *musieć, nieunikniony, reguła*] – (0,69 proc.) {0,53 proc.} <0,47 proc. >;

X.A.k. Władanie, zarządzanie wolnością [np. *dysponować, kontrola, przywódca*] – (0,10 proc.) {0,12 proc.} <0,09 proc. >;

X.A.l. Czynne ograniczanie, reglamentacja wolności [np. *groźba, presja, zabraniać*] – (0,10 proc.) {0,09 proc.} <0,07 proc. >.

Po podsumowaniu danych, można się zorientować, o ile bohaterowie – podejmując decyzje – są reglamentowani, a na ile wolni.

4) Sytuacja istnienia pewnych zakusów na wolność (tj. intencji jej niejawnego ograniczania), która jest wyznaczona przez:

X.A.ł. Stymulowanie kogoś do działania – z pozycji wyższej [np. *nagroda, proponować, wskazany*] – (0,31 proc.) {0,32 proc.} <0,24 proc. >;

X.A.m. Stymulowanie kogoś do działania – z pozycji niższej [np. *blagać, faworyt, prośba*] – (0,10 proc.) {0,11 proc.} <0,08 proc. >.

Ustalając te podkategorie, wyszedłem z założenia, że jeśli się kogoś do czegoś zachęca albo o coś prosi, to występuje intencja wpłynięcia na jego decyzję – niekoniecznie jednak skutkująca w praktyce (punkt do rozpatrzenia razem z poprzednim).

Jeśli więc frekwencję słowoform zaliczonych do podpodkategorii X.A.h.–m. oznaczyć (dla danego korpusu) jako 100 proc. i uznać je za całość możliwości oraz ograniczeń postępowania swobodnego, to okaże się, że wolność Dziewczyny nie będzie niczym krępowana w 31 proc. wypadków sytuacji, w których wolność lub brak wolności może dać o sobie znać [h. + i.], w 43 proc. wypadków zaistnieją ograniczenia [j. + k.], w 5 proc. nastąpią bezpośrednie zakazy i nakazy [l.], a w 21 proc. – nacisk perswazyjny [ł., m.]. W wypadku Fana proporcje wyniosą: 31 proc. – 39 proc. – 5 proc. – 25 proc.; w wypadku Metalowca: 27 proc. – 44 proc. – 5 proc. – 24 proc.. Najmniej wolny i najbardziej ograniczany będzie się więc czuł Metalowiec; obiektem perswazji w największym stopniu będzie Fan, on też będzie się cieszył najmniejszymi ograniczeniami.

*

Z ustaleń tu poczynionych wynika na przykład, że Dziewczyna jest bardziej skłonna do przyjaźni niż Metalowiec, on zaś bywa bardziej zbuntowany; wyniki wskazują i na inne odmienności Dziewczyny, Fana i Metalowca.

Funkcjonowanie zmysłów, charaktery, emocjonalność i przejawianie woli różnie wyglądają w przypadku wpisanych w tekst bohaterek i bohaterów prasy młodzieżowej oraz alternatywnej.

Wydaje się także, że za pomocą ilościowej analizy można dotrzeć do istoty tych różnic, nawet w tak delikatnych sferach. Wymaga to co prawda – jak w każdej analizie zawartości – sporego wysiłku, ale sądzę, że warto go podejmować, zwłaszcza jeśli się zważy, że wpisany w teksty, wirtualny bohater tekstów prasy młodzieżowej ma wpływ na wpisanego w teksty ich odbiorcę oraz – zapewne – na odbiorców rzeczywistych.